

УДК 332.8

Тарасевич О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач відділу економіко-правових проблем містознавства
Інституту економіко-правових досліджень
Національної академії наук України*

Tarasevych Olena

*Candidate of Economic Science, Associate Professor,
Head of the Department of Economic and Legal Problems of City-study,
Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine*

РИНОК ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ МІСТА: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

MARKET OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES OF THE CITY: PROBLEMS AND WAYS OF DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ

У статті узагальнено особливості функціонування ринку житлово-комунальних послуг (ЖКП) міст України в умовах реформування, систематизовано проблеми та чинники, що перешкоджають його розвитку. Обґрунтовано, що особливостями ринку ЖКП є поділ відповідно до чинного законодавства предмета обміну на житлову й комунальні послуги; структура конкурентного середовища (наявність потенційно конкурентного та природно-монопольного сегментів), що впливає на державне регулювання ринку, ціно- й тарифоутворення. Визначено пріоритетні напрями розвитку ринку ЖКП міста з урахуванням структури конкурентного середовища. Вони включають обмеження монополізму та недопущення зловживань монополієм становити під час тарифоутворення. Цьому сприяють імплементація законодавства України відповідно до норм ЄС; підвищення ефективності державного регулювання діяльності підприємств міського господарства, що функціонують в природно-монопольному сегменті ринку ЖКП. У потенційно конкурентному сегменті доцільним є залучення підприємств різних форм власності для надання послуг, а також забезпечення прозорості проведення відповідних конкурсів на обслуговування.

Ключові слова: місто, сфера житлово-комунальних послуг, реформування, ринок, конкурентний і природно-монопольний сегменти.

АННОТАЦИЯ

В статье обобщены особенности функционирования рынка жилищно-коммунальных услуг (ЖКУ) городов Украины в условиях реформирования, систематизированы проблемы и факторы, препятствующие его развитию. Обосновано, что особенностями рынка ЖКУ являются разделение в соответствии с действующим законодательством предмета обмена на жилищную и коммунальные услуги; структура конкурентной среды (наличие потенциально конкурентного и естественно-монопольного сегментов), что влияет на государственное регулирование рынка, цено-, и тарифообразование. Определены приоритетные направления развития рынка ЖКУ города с учетом структуры конкурентной среды. Они включают ограничение монополизма и недопущение злоупотреблений монопольным положением при тарифообразовании. Этому способствуют имплементация законодательства Украины в соответствии с нормами ЕС; повышение эффективности государственного регулирования деятельности предприятий городского хозяйства, функционирующих в естественно-монопольном сегменте рынка ЖКУ. В потенциально конкурентном сегменте целесообразным является привлечение предприятий различных форм собственности для предоставления услуг, а также обеспечение прозрачности проведения соответствующих конкурсов на обслуживание.

Ключевые слова: город, сфера жилищно-коммунальных услуг, реформирование, рынок, конкурентный и естественно-монопольный сегменты.

ANNOTATION

The article presents the summary of the features of functioning of the housing and communal services (HCS) market of the cities of Ukraine under reforms, and the problems and factors hindering its development have been brought into the system. It should be said about the peculiarities of the HCS market. They are: the division of services into housing and communal ones in accordance with the current legislation on the subject under exchange (it has an effect on the state regulation of the market, pricing, and tariff setting); structure of the competitive environment (the presence of potentially competitive and natural monopoly segments). The natural monopoly segment includes the markets of natural gas, electric power, centralized water supply and drainage, transportation of thermal energy, and the dumping of household wastes. In this segment, the competition is limited. The segments of the HCS market with a high potential for the competition include the services on management of an apartment building; services on household wastes management. The above circumstances determine the specificity of defining the directions for the development of the potentially competitive and natural monopoly segments of the HCS market, as well as the possibility of implementing measures to achieve them. Priority directions for the development of the HCS market of the city have been identified taking into account the structure of the competitive environment. They include the restriction of monopolism and the avoidance of abuse of monopoly in tariff setting. This contributes to the implementation of the legislation of Ukraine in accordance with the EU standards; increase in the efficiency of the state regulation of urban enterprises' activities which operate in the natural monopoly segment of the HCS market. As for the potentially competitive segment, it is advisable to attract the enterprises of various forms of ownership for the provision of services, as well as to ensure the transparency of the relevant tenders for providing services. This will improve the efficiency of the HCS market taking into account the interests of its participants, and will help meet the demand of service consumers.

Key words: city, sphere of housing and communal services, reform, market, competitive and natural monopoly segments.

Постановка проблеми. Реформування сфери житлово-комунальних послуг (ЖКП) на національному, регіональному та муніципальному рівнях щодо становлення й розвитку ринкових відносин декларується у відповідних законодавчих актах, стратегіях та концепціях, зокрема Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»,

затвердженій Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р., затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385; Концепції реалізації державної політики у сфері теплопостачання, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 569-р. В цих умовах особливої гостроти та актуальності набувають питання визначення перспективних шляхів розвитку ринку ЖКП, що дадуть змогу досягти забезпечення економічної ефективності його функціонування за якомога повного задоволення попиту споживачів шляхом безперервного та надійного надання якісних послуг за умов врахування інтересів всіх учасників ринку ЖКП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Надзвичайна актуальність зазначеної проблематики обумовлює зростаючу останнім часом кількість наукових праць як українських, так і зарубіжних фахівців, присвячених обговоренню окремих аспектів формування, функціонування та розвитку ринку ЖКП. Так, визначення напрямів реформування системи державного регулювання ринку ЖКП з урахуванням зарубіжного досвіду віддзеркалено в дослідженнях О.З. Апостолук, Г.В. Головачака [1; 2]. Систематизації організаційно-економічних засад формування й реформування ринку ЖКП в Україні присвячено праці В.І. Ляшенка, Я.В. Остафійчука [3; 4], а в дослідженнях Т. Джамасба і М. Политта [5] міститься огляд реформування ринку електроенергії в ЄС. Напрацювання І.М. Салуквадзе присвячено узагальненню регіональних особливостей споживчого ринку ЖКП [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас за умов складності та високої динамічності реформаційних процесів, що відбуваються нині в усіх сегментах та підгалузях ринку ЖКП міст України, прискореної імплементації нормативно-правових актів, які регулюють його функціонування, недостатньо дослідженою та невизначеною залишається низка питань цієї проблематики. Зокрема, потребують визначення ключові напрями й завдання розвитку ринку ЖКП, що вимагають першочергових рішень та дій державних органів влади та місцевого самоврядування, на досягненні яких слід сконцентрувати зусилля суб'єктів господарювання, тобто виконавців ЖКП.

У зв'язку з цим актуальними стають аналіз сучасного стану та узагальнення особливостей функціонування ринку ЖКП міст України в умовах реформування; систематизація проблем і чинників, що перешкоджають його розвитку; обґрунтування на підставі цього перспективних напрямів розвитку ринку ЖКП міста, що обумовлює актуальність та завдання дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є виявлення проблем та обґрунтування напрямів розвитку ринку ЖКП міста.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок ЖКП – це сукупність правовідносин, що виникають у процесі їх виконання та надання комунальних послуг між виконавцями та управителем багатоквартирного будинку (ББ) й споживачами.

Предметом обміну на ринку ЖКП є послуги, що, згідно зі ст. 5 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» [7], розділені на житлово-комунальні послуги (рис. 1). Крім того, ринок ЖКП складається з природно монопольного (включає, зокрема, підприємства – виконавців ЖКП, надання яких пов'язане з використанням інженерних мереж) та конкурентного (потенційно конкурентного) сегментів (рис. 1), що є основними його особливостями, які обумовлюють специфіку державного регулювання й ціно-, тарифоутворення.

Процес регулювання ринку ЖКП слід розглядати як систему взаємодії трьох суб'єктів регулювання, які діють в межах економічного простору ринку й взаємопов'язаних цілей та умов суспільного відтворення, а саме органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ОМС) (залежно від компетенції здійснюють безпосередній регулюючий вплив), союзів (об'єднань) виконавців (продавців) послуг, громадських організацій (асоціацій) споживачів (здійснюють опосередкований вплив).

Під час вжиття конкретних заходів щодо регулювання з боку всіх суб'єктів здійснюються узгодження їх інтересів, цілей та методів регулювання, пошук взаємних компромісів. Ключовою проблемою функціонування та розвитку ринку ЖКП є спільний соціально-економічний перехід влади, суспільства й бізнесу від витратної економічної концепції встановлення цін/тарифів на послуги ЖКП до вартісної. Це обумовлює необхідність формування відповідних інституційних структур, нових партнерських форм взаємодії публічного та приватного капіталу, вдосконалення системи тарифного регулювання підприємств міського господарства, що надають ЖКП, а також підвищення якості надаваних ними послуг.

Також однією з основних проблем функціонування ринку ЖКП є щорічне дорожчання енергоресурсів та інших складових собівартості послуг, що обумовлює зростання тарифів. Так, як перший крок до лібералізації тарифів на газ урядом прийнято рішення про підвищення оптової ціни на газ для побутового використання на 26%, набуття чинності яким відбулося 1 листопада 2018 р., і ще на 15% з 1 травня 2019 р. [9]. За результатами аналізу стану регулювання ОМС тарифів на теплову енергію протягом 2017–2018 рр., проведеного Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), зафіксовано випадки зростання тарифу на 10–20%, іноді до 50% без урахування збільшення вартості паливної складової [9]. Щодо тарифів на водопостачання, то у вересні

2018 р. вони зросли майже на 13% порівняно з вереснем 2017 р. [10]. Згідно із Законом України «Про ринок електричної енергії» від 13 квітня 2017 р. № 2019-VIII з 1 липня 2019 р. має запрацювати нова модель ринку електроенергії, що передбачає ринкове формування цін, а низка фахівців [2; 3; 9] вважає, що за умов від-

сутності реальної конкуренції в цьому сегменті вона також приведе до їх значного зростання.

Зазначене зростання тарифів, значно збільшивши частку витрат на комунальні послуги в доходах домогосподарств, разом з низьким рівнем доходів населення привело до рекордно критичного значення показнику заборгованості

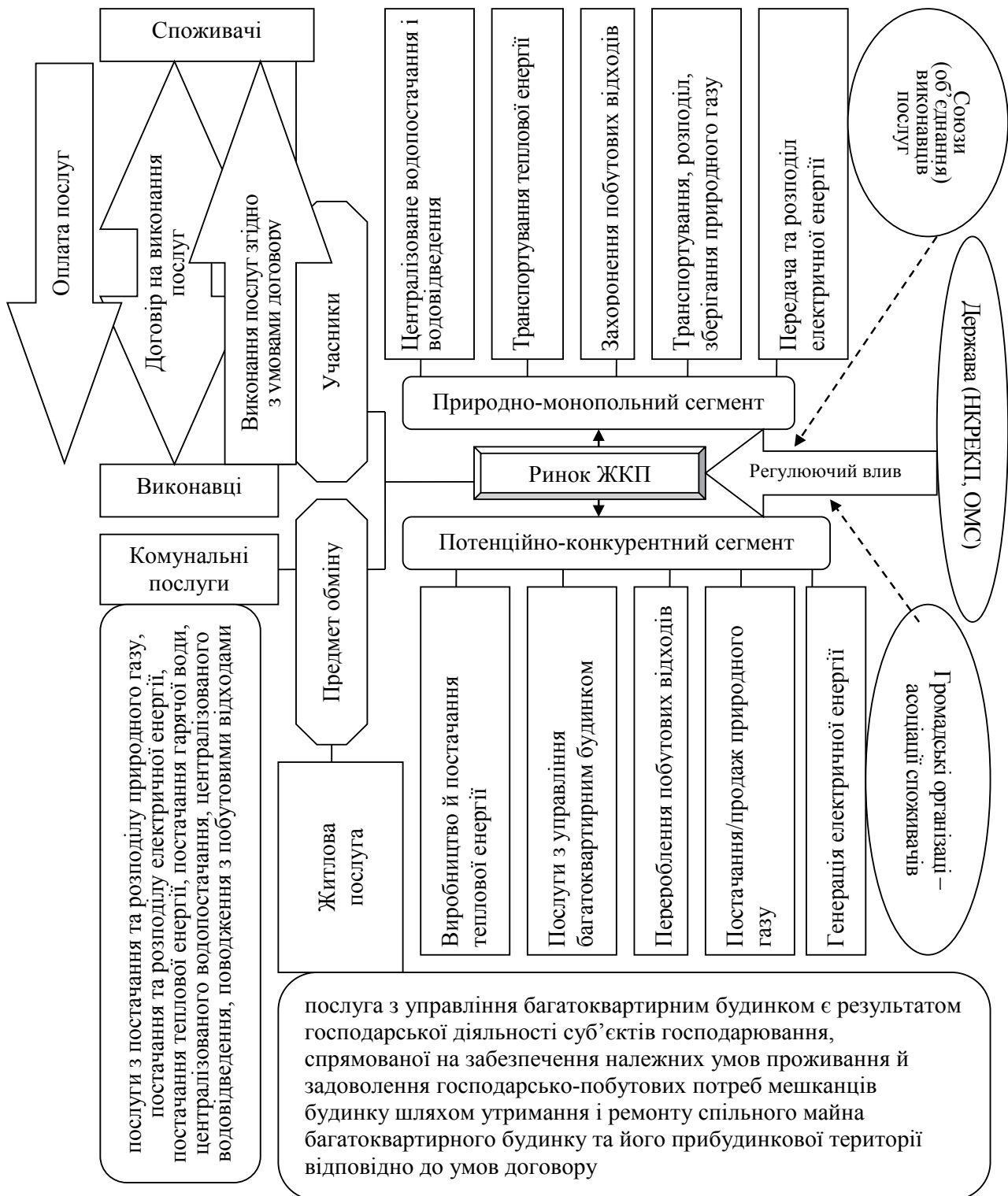

Рис. 1. Складові ринку ЖКП

Джерело: складено автором на основі джерел [7; 8]

цієї категорії споживачів з оплати ЖКП. Згідно з даними Державної служби статистики України [10] станом на 1 березня 2019 р. заборгованість населення з оплати ЖКП склала 63,4 млрд. грн., що на 11,3% більше, ніж на початок року. При цьому в розрізі видів послуг найбільші борги за цей період накопичено населенням щодо сплати за поставки природного газу, які, збільшившись на 3,9 млрд. грн., склали 33,0 млрд. грн.; за централізоване опалення й постачання гарячої води, які, збільшившись на 2,0 млрд. грн., склали 22,0 млрд. грн.; за квартирну плату (заборгованість зросла до 4,4 млрд. грн.); за централізоване постачання холодної води і водовідведення (до 3,3 млрд. грн.); за вивезення побутових відходів (до 0,6 млрд. грн.); за постачання електричної енергії (6,1 млрд. грн.). Обсяги видатків держави на субсидії склали за результатами 2018 р. 71 млрд. грн., з яких 17 млрд. грн. були витрачені на погашення заборгованості минулого періоду [10].

З огляду на вищевикладене до найважливіших завдань, що вимагають комплексного вирішення, слід віднести вдосконалення правового забезпечення проведення перетворень, спрямованих на обмеження монополізму та створення конкурентного ринку ЖКП; фінансове оздоровлення, оптимізацію схем та механізмів фінансування; вдосконалення системи тарифного регулювання й тарифоутворення на ЖКП; соціальний захист жителів під час оплати ЖКП; забезпечення енергоефективності та енергомодернізації, ресурсозбереження.

Переважаючи адміністративної системи господарювання, висока централізація управлінських функцій та монополізація ринку дають змогу констатувати недосконалість наявної системи управління у сфері ЖКП міста, що не сприяє скороченню витрат підприємствами міського господарства, а стимулює зростання попиту на енергетичні ресурси, що потребує оновлення основних фондів та підвищення якості послуг, що ними надаються. Це обумовлює зацікавленість підприємств міського господарства, що надають ЖКП, за наявних умов господарювання в продовженні практики бюджетного дотування.

Забезпечення енергоефективності та енергомодернізації, що є важливими складовими реформування ринку ЖКП, є вимогою Директиви 27/2012/ЄС «Про енергоефективність», якою встановлено обов'язкові заходи, спрямовані на збереження енергії, що в сучасних умовах виступає одним з основних пріоритетів відповідної державної політики. Однак слід наголосити на притаманних більшості міст України вельми низьких темпах технологічного оновлення та енергоефективної модернізації підприємств міського господарства, що надають ЖКП. Це обумовлене, з одного боку, обмеженістю можливостей суб'єктів господарювання сфери ЖКП вживати капіталомістких енергозберігаючих заходів (внаслідок гострого дефіциту обігових ко-

штів), а з іншого боку, все ще значною монополізованістю як природно-монопольного сегменту ринку ЖКП, так і деяких потенційно конкурентних сегментів, що приводить до скорочення рівня доходів виконавців ЖКП за умов енергоефективного споживання. Крім того, однією з основних особливостей фінансування інвестиційних проектів у сфері ЖКП міста є те, що останні потребують значних обсягів фінансування на початкових етапах, тоді як термін їх окупності є вельми тривалим, що обумовлює відсутність стимулів комунальних підприємств до вжиття заходів щодо енергозбереження, забезпечення енергоефективності та енергомодернізації.

Найважливішим елементом реформування ринку ЖКП є створення конкурентного середовища за рахунок залучення в управління житловою сферою та її обслуговування організацій різних форм власності.

Створення конкуренції в управлінні та обслуговуванні житлової сфери сприятиме реалізації власниками житла й об'єктів комунального призначення права вибору суб'єктів господарювання, тобто виконавців житлової послуги, що здатні забезпечити необхідну якість робіт і послуг за нижчими цінами.

Поштовхом для розвитку конкуренції на ринку ЖКП є створення та функціонування об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). При цьому останнім часом відзначається позитивна тенденція активізації динаміки створення нових ОСББ в містах України. Так, за даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, в Україні кількість ОСББ за останні 4 роки зросла у 2,5 рази (з майже 14 тис. у 2014 р. до 33 тис. у 2018 р.) [9].

Щодо тарифоутворення, то для забезпечення розвитку конкуренції на ринках ЖКП ринковий метод встановлення регульованих тарифів повинен переважати витратний. У зв'язку з цим доцільною є імплементація законодавства України відповідно до норм ЄС, зокрема, щодо впровадження РАВ-регулювання ("regulatory asset base" – «регуляторна база активів») або стимулюючого тарифоутворення, тобто системи довгострокового тарифоутворення, основною метою якої є залучення інвестицій у розвиток і модернізацію мереж та інфраструктури, стимулювання ефективності витрат підприємств та мотивація до їх зниження [11]. Ще одним з найважливіших аспектів удосконалення системи тарифорегулювання на ЖКП є стимулювання залучення інвестицій в міську комунальну інфраструктуру. Досягненню цієї мети сприяє організація ефективної системи регулювання тарифоутворення на послуги підприємств міського господарства, що надають ЖКП, на локальному рівні.

Система тарифоутворення та процедури тарифного регулювання повинні забезпечувати публічність та зрозумілість процесів формування/зміни тарифів на ЖКП. Отже, рішення щодо

зміни регульованих тарифів на ЖКП повинні ухвалюватися прозоро спільно з депутатським корпусом політичних партій і залученням громадськості (громадських організацій, асоціацій та представників усіх категорій споживачів) до відповідного обговорення та громадського контролювання об'єктивності розрахунків, поданих підприємствами міського господарства для затвердження тарифу.

Підбиваючи підсумок, систематизуємо проблеми функціонування ринку ЖКП та визначимо перспективні напрями його розвитку (табл. 1). При цьому доцільно виокремити два сегменти, а саме сегмент з високим потенціалом конкуренції, включаючи ринки послуг з управління багатоквартирним будинком, перероблення побутових відходів та інші потенційно-конкурентні сегменти (виробництво й постачання теплової енергії, постачання/продаж природного газу, генерація електричної енергії); природно-монопольний сегмент, де можливості конкуренції обмежені, включаючи ринки послуг з централізованого водопостачання і водовідведення, транспортування теплової енергії, захоронення побутових відходів, транспортування, розподілу, зберігання природного газу, передачі та розподілу електричної енергії.

Вирішення проблем розвитку ринку ЖКП як в природно-монопольному, так і в потенційно-конкурентному сегментах має здійснюватися комплексно. Це потребує дотримання системи принципів, головними з яких є принципи збалансованості та взаємозв'язку розвитку ринку ЖКП із загальною політикою соціально-економічного розвитку певного міста, ефективності, оптимальності, комплексності, надійності та стійкості функціонування сфери ЖКП.

Висновки. Таким чином, забезпечення розвитку ринку ЖКП міста є пріоритетним завданням органів державної влади та місцевого самоврядування, оскільки сфера життєзабезпечення, задовольняючи першочергові потреби членів територіальної громади у ЖКП, справляє вирішальний вплив на якість життя населення та багато в чому визначає рівень економічного й соціального розвитку.

Нині ринок ЖКП міста має незадовільний стан, пов'язаний з перманентним зростанням цін/тарифів на житлові та комунальні послуги й збільшенням їх частки у складі видатків населення. Це обумовлює необхідність визначення пріоритетних напрямів розвитку ринку ЖКП міста та комплексного вирішення відповідних їм завдань в процесі його реформування на підставі врахування таких чинників, як наявність відповідного правового забезпечення, вдосконалення інституційного середовища, оптимізація схем та механізмів фінансування, підвищення конкуренції, вдосконалення тарифоутворення й тарифорегулювання, соціальний захист населення під час оплати ЖКП, забезпечення енергоефективності та ресурсозбереження.

У зв'язку з цим визначено пріоритетні напрями розвитку ринку ЖКП міста з урахуванням структури конкурентного середовища, включаючи обмеження монополізму та недопущення зловживань монопольним становищем під час тарифоутворення за рахунок адаптації відповідного вітчизняного законодавства до норм ЄС та підвищення ефективності державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, тобто виконавців послуг, у його природно-монопольному сегменті; сприяння конкуренції за рахунок залучення для надання послуг органі-

Таблиця 1

Систематизація проблем та визначення шляхів розвитку ринку ЖКП міста

Сегмент ринку ЖКП	Проблеми функціонування	Шляхи вирішення та напрями розвитку
Природно-монопольний	Відсутність правил приєднання до мереж водопостачання і водовідведення. Існування бар'єрів для доступу до тепломереж незалежних виробників теплової енергії. Непрозорий механізм нарахування плати за централізоване опалення. Запровадження плати за послуги з розподілу природного газу (абонплати) за відсутності чіткого механізму розрахунків показників.	Підвищення ефективності державного регулювання діяльності підприємств міського господарства, що функціонують в природно-монопольному сегменті ринку ЖКП, включаючи забезпечення прозорості, зрозумілості системи тарифорегулювання й недопущення зловживань монопольним становищем під час тарифоутворення на послуги; імплементація законодавства України відповідно до норм ЄС (зокрема, щодо впровадження стимулюючого тарифоутворення, що передбачено Угодою про асоціацію України з ЄС стосовно імплементації Директиви 2009/72/ЄС, а також Енергетичною стратегією України до 2035 р.); фінансове оздоровлення, оптимізація схем і механізмів фінансування; забезпечення енергоефективності та енергомодернізації, ресурсозбереження.
Потенційно-конкурентний	Недосконалість системи управління житлом. Непрозорість тарифоутворення. Визначення виконавців послуг без проведення конкурсних процедур органами місцевого самоврядування. Непрозорість та створення дискримінаційних умов під час проведення конкурсу на визначення виконавців послуг.	Залучення підприємств різних форм власності для надання послуг, підвищення прозорості проведення відповідних конкурсів на обслуговування шляхом забезпечення контролю та проведення регулярного моніторингу виконання зобов'язань згідно з умовами проведеного конкурсу та укладених договорів, а також соціального захисту жителів під час оплати ЖКП.

Джерело: складено автором на основі джерел [1–6; 8]

зацій різних форм власності із забезпеченням прозорості проведення відповідних конкурсів на обслуговування в потенційно конкурентному сегменті. У системі тарифорегулювання необхідними є забезпечення прозорості та поступовий перехід до РAB-регулювання або стимулюючого тарифоутворення на послуги, що забезпечить довгострокове покриття інвестиційних витрат, гарантований прибуток на вкладений капітал та створить передумови оптимізації витрат, поліпшення якості та загалом підвищення ефективності діяльності підприємств міського господарства, що надають ЖКП. Це сприятиме пошвидшенню темпів технологічної та технічної модернізації суб'єктів господарювання, що надають ЖКП, підвищенню енергоефективності під час їх надання та споживання, а також створить передумови проникнення більш продуктивного капіталу на ринок ЖКП.

Подальших досліджень потребують питання формування й використання організаційно-економічних та фінансових механізмів реалізації напрямів розвитку конкуренції на ринку ЖКП з урахуванням зарубіжного досвіду.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Апостолюк О.З. Адаптація міжнародного досвіду до реформування системи державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 3. С. 169–175. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13/28.pdf> (дата звернення: 20.05.2019).
2. Головач Г.В. Організація державного регулювання на ринку житлово-комунальних послуг України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2014. № 794 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 3–11. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25242/1/2-3-11.pdf> (дата звернення: 20.05.2019).
3. Lyashenko V. The reforming of housing and communal services markets in the conditions of the economic crisis in Ukraine. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 4 (50). С. 129–131.
4. Остафійчук Я.В. Формування ринку житлово-комунальних послуг. Сталій розвиток сфери послуг: сутність, тенденції та перспективи : монографія. Київ : ДЕДУТ, 2012. С. 157–175.
5. Jamasb T., Pollit M. Electricity market reform in the European Union: review of progress toward liberalization & integration. *The Energy Journal*. 2005. Vol. 26. P. 11–41.
6. Салуквадзе І.М. Споживчий ринок житлово-комунальних послуг: регіональний аспект. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 37–40.
7. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 9 листопада 2017 р. № 2189-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19> (дата звернення: 20.05.2019).
8. Звіт Антимонопольного комітету України за 2018 рік : затверджено Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12 березня 2019 р. № 2-рп. Київ, 2019. 2019. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document;jsessionid=4093F7625B74885C7219238EC74EBBC1.app1?id=148160&schema=main> (дата звернення: 20.05.2019).
9. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України : офіційний сайт. 2019. URL: <http://www.minregion.gov.ua/press/news/za-4-roki-za-4-roki-kilkist-osbb-zroslo-u-2-5-razi-do-33-tisyach-zubko> (дата звернення: 20.05.2019).
10. Державна служба статистики України : офіційний сайт. 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.05.2019).
11. Новицький Д.О. Стимулююче тарифоутворення має стати дієвим механізмом залучення коштів для глобальної заміни мереж. 2019. URL: <https://www.vodokanal.kiev.ua/ua/news/2017-11-09-stimulyuyuche-tarifoytvorennya-ma-stativim-mehanzmom-zalychennya-koshtv-dlya-globalno-zamni-merezh-novitskij> (дата звернення: 20.05.2019).

REFERENCES:

1. Apostoliuk O.Z. (2017) Adaptatsiia mizhnarodnoho dosvidu do reformuvannya systemy derzhavnoho rehulyuvannya rynku zhytlovo-komunalnykh posluh Ukrainy [Adaptation of international experience to reform the system of state regulation of the housing and communal services market in Ukraine]. *Ekonomika i suspil'stvo*. № 3. S. 169–175. Available at: <http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13/28.pdf> (accessed: 20 May 2019).
2. Holovchak G.V. (2014) Orhanizatsiia derzhavnoho rehulivannya na rynku zhytlovo-komunalnykh posluh Ukrainy [Organization of state regulation in the market of housing and communal services of Ukraine]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "Lviv's'ka politekhnika"*. № 794 : Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku [Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems]. S. 3–11. Available at: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25242/1/2-3-11.pdf> (accessed: 20 May 2019).
3. Lyashenko V. (2017) The reforming of housing and communal services markets in the conditions of the economic crisis in Ukraine. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu*. № 4 (50). S. 129–131.
4. Ostafiihchuk Ya.V. (2012) Formuvannya rynku zhytlovo-komunalnykh posluh [Formation of the housing and communal services market]. *Stalyi rozvytok sfery posluh: sutnist, tendentsii ta perspektyvy* [Sustainable development of services: essence, trends and prospects]. Kiev : DETUT. S. 157–175 (in Ukrainian).
5. Jamasb T., Pollit M. (2005) Electricity market reform in the European Union: review of progress toward liberalization & integration. *The Energy Journal*. Vol. 26. P. 11–41.
6. Salukvadze I.M. (2015) Spozhyvchyy rynek zhytlovo-komunal'nykh posluh: rehional'nyy aspekt [Consumer market of housing and communal services: a regional aspect]. *Molodyi vchenyi*. № 2 (17). P. 37–40.
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On housing and communal services". Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2189-19> (accessed: 20 May 2019).
8. Zvit Antymonopolnoho komitetu Ukrainy za 2018 rik [Report of the Antimonopoly Committee of Ukraine 2018] : Rozporiadzhennia Antymonopolnoho komitetu Ukrainy vid 12.03.2019 № 2-rp. – Order of the Antimonopoly Committee of Ukraine dated 12.03.2019 No. 2-rp. Kyiv, 2019. Available at: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document;jsessionid=4093F7625B74885C7219238EC74EBBC1.app1?id=148160&schema=main> (accessed: 20 May 2019).
9. Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy. Ofitsiyni sait [Official website of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine] Available at: <http://www.minregion.gov.ua/press/news/za-4-roki-za-4-roki-kilkist-osbb-zroslo-u-2-5-razi-do-33-tisyach-zubko>

- kilkist-osbb-zroslo-u-2-5-razi-do-33-tisyach-zubko (accessed: 20 May 2019).
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ofitsiyni sait. [Official website of the State Statistics Service of Ukraine] Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 20 May 2019).
11. Novitskyi D.O. (2019), "The incentive tariff formation should become an effective mechanism for attracting funds for the global replacement of networks", available at: <https://www.vodokanal.kiev.ua/ua/news/2017-11-09-stimylyuyuche-tarifoytvorennya-ma-stati-dvim-mehanzmom-zalychennya-koshtv-dlya-globalno-zamni-merezh-novitskij> (accessed: 20 May 2019).